

ГОДИНА VI.

ПОЗОР ИШТЕ.

БРОЈ 20.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАКДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

То је диван изненадан ефекат, а средства су тако проста. Касније долази онај красан призор Хамлета са својом матером. У том призору росијев Хамлет истргне слику, што представља мужа материна, из њених руку, па је сатре погама, од гњева играјући. Код Салвинија нема тих неартикулисаних осећаја. Салвинију је овом приликом доста, што истинито и од срца говори. Тек при свршетку тог призора наступи један часак, где је тако узбуђен, да руком луни о сто, али само за један часак, да се опет поврати и да то, тако рећи, непосредно опровргне оним умиљатим гласом, којим се прашта од матере. У петом чину је онај призор, где се Хамлет с Лаертесом бори, најсавршеније, што до се сада од те врсте могло видети. Ту се њих двоје боре тако вешто, да гледаоци ни за часак не посумњају, е то није збиља. Па онда онај бол и оно изненађење хамлетово, кад га Лаертес превари и рани, па онда мач од себе баца; кад Хамлет немо, али неодољивим покретом пружи Лаертесу свој туни мач, а оштрим Лаертеса прободе, кад осети да је отрован, кад краља прободе: све то беше уметност за углед.

Али све то надилази умирање салвинијево као Хамлет. То није била тек патолошка продукција. Када клоне, преко лица му се распростире неописана туга и жалост, која те живо дира у срце. Мирно обухвати руком врат свога Хорација, јединог човека, који га није преварио, привлачи га к себи и пољуби га у чело. За тим се стресе грчевито у целом телу, али тако, да ти то једва можеш приметити, а глава му пада о тле, и чисто видиш, како му тело по лако изумире.

Салвини је од шекспирових трагедија приказао још и Мекбета, који се, као што знамо, јако разлику-

је и од Огела и од Хамлета. Салвини је све те три улоге у целини тако живо извео, тако је јасно обележио све у чему се ти карактери једно од другог разликују, да чисто мораш помислити, да је таква, а не друкчији морао бити прави Отело, прави Хамлет, прави Мекбет. Ко тако уме пртати карактере, о томе се може рећи, да има у себи највећи дар за глумачку уметност: особину индивидуалисати сваки карактер.

Салвини је у томе прави уметник. Он говори увек својим гласом и као Отело, и као Хамлет, и као Мекбет, али тако, као што би говорили ти исти, да су имали његова гласа. Салвини се задуби у дух својих улога. Видиш, да осећа све, што говори, да га је улога загрејала, и да је заборавао да тек игра. Видиш на целој му игри, да и он сам мисли, да је онај исти, ког приказује, па одатле долази, да те мора занети игром својом, хтео ти то, или не хтео. Салвини никад не ће погледати у публику. За њега нема публике. Он приказује све истинито, верно и озбиљно, а девета му је брига, да посматра публику, да ли јој се допада игра његова или не. Једном речју, он је у стању произвести у нама потпуну илузију.

Салвини као Мекбет долази у потпуној војничкој опреми у призору с вештицама. На челу му се види изражено повосито достојанство. Тек полагава се даје завести од жеља, које му после долазе главе. Готово се устраши, кад се испуни прво пророчанство вештица. Али кад краљ Дункан наименује старијег му сина за херцега кумберландског, то га већ боли, а тиме показује какве су му жеље прикривене у души.

Састанак његов са женом, то колебање између сумње и дела није још досад ни у коме тако искочио као у Салвинија. То беше смртна борба, коју је водила тежња за славом и чашћу

против поштеног и према краљу свом верног поданика. Ту борбу извеo је Салвини уметнички. На силу божију угушује у себи све сумње, иде да изврши грозно дело, као да није при себи, као да не зна шта ради, и ми се пекако надамо, да не ће урадити што је науmio. Али он изврши убиство, враћа се полагао, и ми пред собом видимо поништеног човека, који је убио не само краља него и своју другу, бољу половицу у себи. Ти тихи, загушљиви, непрекидани јауци, којима казује, да је Мекбет убио сан, потресају те до дна срца са њихове природе и истинитости.

У призору кад се појављује дух убијеног Банка, Салвини се тако устраши и упренасти, да ти се чисто крв леди у жилама. У почетку је окрепуо био леђа публици, али кад се дух и по други пут појави, лице му изражава сам трепет, страх и ужас, очи му искочиле, погледи су му укочени, непомични: таман права слика за те душевне покрете засваког уметника-живописца.

Али све је то надвисило салвинијева игра у последњем чину.

Мекбета може да заплаши глас, реч, визија, али га све то још не може застрашити. Само су му живци попустили, али дух му је још јак. Међу тим долазе једно за другим ударци, који би

кадри били из корена потрести и стогодишњи храст. Умире му жена, која је снажна била и њему самом задавала страве. Убија је грижа савести, а то потреса и самог Мекбета. Када му доносе глас, да се кренула бирнанска шума, разљућен спонада гласника и луни га о тле, не толико руком, колико муњама, које му севају из његових очију. Али на ново се прибере и смеје се у очи судбини: та њега не може убити човек од матере рођен. Полази у бој као какав Цезар, и још је и великодушан према непријатељу свом на бојном пољу све догле, док не чује, да Макдуф није рођен, него да су га исекли из материне утробе. Али и тада још не губи храброст своју. Бори се као лав. Више пута сузбије свога непријатеља, хвата га за руку, и готово да га обезоружа, али у један мах пушта и непријатељево и своје оружје из руке, а тај тренутак употреби Макдуф да га прободу. На тај начин Мекбет умире не као побеђен већ као убијен јунак. Стискујући свој палаш, клоне, али се још једном подигне, ослањајући се на руку своју, завитла палашем својим још једанпут, и издишући стреља погледима праве мржње из својих полак угаслих очију Макдуфа, па се онда сурва о тле мртав.

(Свршиће се).

КАРЛО ТРАЈМАН.

Пре кратког времена умрo је у Бечу чувени комичар Карло Трајман. Све бечлије искрено жале за њим. Беч у опште баш нема добро памтење, а није ни особито захвалан: та за то је велика варош. У велико-варошкком животу већ је и тренутак тако силав, да обрати на се сву пажњу, те не да човеку мислити ни о оном што је било ни што ће бити. Али има ипак једно место у том великом организму, где је пун поштовања и захвалности, и где му је памтење јако. Беч има свој особени свет осећања и сећања. Ко му је само један пут добра учинио, или ко га је за десетине година држао у неком милом потресу и заносу, томе је он веран и после смрти. Беч из својих трагичара ствара писане приче, а комичаре овековечује у живом предању. Тако је ишао и стојао, ово је и оно је ту и тад рекао, овако је јео, ту је и тамо становао, за овим се столом картао. Нестрој, Шолц, Гројс, директор

Карл — све су то покојници, који и данас још живе у Бечу и живиће као и Трајман још дуго времена у устима бечлија.

Карло Трајман заузима у повесници бечке комике веома знатно место, јер је он био најуниверзалнији карактер бечке позорнице. У њега није било оне индивидуалности, што је Шолца већ по себи начинила типом, као ни оног дубоког комичног погледа, што је у Нестроја тако силовито утицао на срце њихових сувременика. Нестрој је знао својом сатиром да нацрта у појединим сликама по читаву епоху; Трајман се више држао површине ствари, али дух му је имао безброј осећајних рожића, којима се и нехотице задржавао на предметима. Ако није имао дара да проникне ствари, то је он био тим способнији за то, да их обухвати, да поједину особу у тренуту свестрано прегледи и у себе прими. Он је појединца у укупној његовој спољашњости ухватио, као

од прилике фотоскулптура, која фотографише у један пут са двадесет страна; унутарњост морала се онда предати сама по себи. Као што је Нестрој делао из унутарњости на спољашност, тако је Трајман посредством спољашности утицао на унутарњост. Тај дар, да опази и схвати спољашност, учинио је, те је он као Хамбуржанин постао аустријски комичар. У држави, где је религиозан, политичан и народан живот једнолик, он би се изгубио, јер не би имао грађе за свој дух; али у нашем државном шаренилу пливао је он у изобиљу спољашње мно-

гостручности, којом се знао вешто користити. Тако су постале његове безбројне народне и професионалне карикатуре и овде у земљи и на страни; то је комична етнографија са свим нове врсте. Тај комични начин пренео је и на грађански живот. Он је увек тражио не типове, него индивидууме. Више га је занимала врста, него род, а још већма специјалитет или раритет. Сваки такав индивидуум имао је опет нову народност. Трајманова комика била је дакле и ту у неколико етнографска, само што су се те народности оличавале у једном човеку.

(Свршиће се).

Д Ш С Т Ш Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Саћурица и шубара“, шаљива игра у 4 чина, с певањем од Илије Округића Сремца).

За ових осам до девет година, од како „Саћурицу и шубару“ познајемо, тешко да је и једна сезона позоришна у Новом Саду прошла, а да није иста шаљива игра на „дневни ред“ дошла; па за цело кадгод је била представљана, није никад прошло без тога, а да јој публика баш од срца не изрази гласно своје допадање. И у недељу 24. априла о. г. забављала је она публику, — која је тога вечера и по крај „suspensu-a“ дворану на свим местима прилично напунила, — тако, као да се тек први пут иза завесе указала слика, извађена из нашег народног живота, а тако и верно и живо нацртана. Свака досетка — а тих је комад цун — деловала је као са свим нова. Заиста најбоља сведочба за ваљаност комада. Све да и није тај комад при досадањим претресима хвалама обасипан био, све да га и није драматски одбор у Загребу достојно награде: већ је то довољно, што никако не може да застари. Ретке су то шаљиве игре, које „вечиту младост“ уживају.

Како наши глумци тај комад привадују, о томе је већ и сувише говорено, а да би се могло што новог у томе погледу рећи. Неке промене у подели улога једва да су се приметиле: при свим досадањим варијацијама некако се увек десило, да је ансамбл био ваљан. Знак је дакле, да поједини делови нису кварили тога ансамбла: сваки се новајлија лако уживио у своју улогу. Види се, да су приказивачи ако не сви, оно бар већином, „aus des Dichters Lande“; најбоље га дакле разуму, а према томе најбоље и репродукују његов производ. Т.

(„Пркос“). Уз „Јединицу“, о којој је у прошлом броју овога листа мало опширније говорено, приказан је 23. априла и „Пркос“. Гледајући тај шаљиви комад, што га је за нашу позорницу прерадио наш никад незаборављени др. Јован Андрејевић, и слушајући лепе песме, што их је за тај

комад компоновао наш за нашу музику и за наше позориште сувише рано преминули никад непрежаљени А. Максимовић: моралисмо се потпуно одати уживању, што је у нама произвео складан приказ тога комада. А ко да и не ужива, кад одмах у почетку Ружић (Милан) и г. Ружићка (Сока), за тим Сајевић (Која) и г. Л. Хаџићева (Јелка), а на послетку Марковић (Селаковић) и г. Ј. Поповићева (Ката) у различитим варијацијама, а свако од њих опет на свој начин, износе вешто на видик стару тему: „Пркосе, твоје је име жена!“ Том пркосу најбољи је израз умела дати г. Ружићка и прикладном и вештом игром и лепом певком својом. Гледајући и слушајући тај „оличени пркос женски“, па ту игру Ружићкину *avec verve*, па певање њено *con fuoco*: морадосмо за право дати нашем времешнијем комшији, који сећајући се ваљда својих лета и година, чисто уздишући рече: „Та жена не ће никад остарити!“ Лепо и добро су певали и Ружић и Сајевић и Марковић, а г. Л. Хаџићева и г. Ј. Поповићева нису криве, што им је мати природа била маћеха, те им не даде јачега гласа за певање.

Публика, која се још до сад никад није била искупила у тако лепом броју, примила је и целу представу и певање с особитим допадањем, и на њено захтевање морали су Ружић и Ружићка два пут отпевати своју песму: „Сад ћемо видети!“, а тако исто морао се поновити и секстет на крају комада. Ј.

МУЗИКА.

* (Софија Ментерова-Поперова) гласовита уметница на гласовиру и муж јој Попер, челиста ц. дворског позоришта за оперу у Бечу, наумили су у течају месеца маја да дају концерт у нашем позоришту. Ми се унапред радујемо уживању, што ћемо га имати, а с нама заједно зарадоваће се сигурно и онај део нашега света, што мари за уметничко уживање у свирци.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

20. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 30. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

П Р О В О Д А Ц И Ј А.

Шаљива игра у 3 чина, написао Јудит Розен, с немачког превео А. М.

Л О С О Б Е:

Барон Велден, министар	Бошковић.
Констанција, његова нећака	М. Рајковићка.
Бромберг, управитељ добара и старатељ констанцијин	С. Рајковић.
Ема, његова кћи	Л. Хаџићева.
Блумовица, удовица тајног саветника	Ј. Поповићева.
Јосиф, њен син	Добриновић.
Ото Кернер, новинар	Сајевин.
Барица, сироче	Љ. Зорићева.
Иван, послужитељ	Бунић.

Збива се у кући блумовичиној у престоници, у садање време.

У недељу 1. маја: „СТАРИ БАКА И ЊЕГОВ СИН ХУСАР“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.